

SOCIAL MENTALITY AND RESEARCHER THINKERS JOURNAL

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed

ISSN: 2630-631X

Social Sciences Indexed

www.smartofjournal.com / editorsmartjournal@gmail.com

January 2019

Article Arrival Date: 11.12.2018 Published Date:16.01.2019 Vol 5 / Issue 15 / pp:77-84

ÜLKEMİZDE SALON SPORLARI KÜLTÜRÜNÜN TEMELİNİ OLUŞTURAN SPOR YATIRIMLARININ PLANLAMA SÜRECİ ENFLASYON VE MALİYET İLİŞKİSİ

PLANNING PROCESS OF THE INVESTMENTS IN SPORTS FORMING THE BASIS OF INDOOR
SPORTS IN OUR COUNTRY AND THE RELATIONSHIP BETWEEN INFLATION AND COST

Melih N. SALMAN

Aksaray Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, melih_salman@mynet.com, Aksaray/TÜRKİYE

ÖZET

Spor salonu yatırımları bir ülkenin gençliği için planlanan sosyal yatırımlar içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmanın amacı, ülkemizde spor salonu kültürünün ilçeler bazında yaygınlaştırmaya başladığı Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine (1973-1977) rastlayan ve 1976-1977 yılları arasında yapımına başlanan 42 adet Karabük Tipi aynı tip spor salonu projesinin yapım sürelerini, toplam maliyetlerini tespit ederek yönetim ve planlama ilkelerine olan uygunluğunu araştırmaktır. Araştırma nitel bir alan araştırma araştırmanın verileri, resmi belge ve dokümanlar üzerinden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında yer alan ve en kısa sürede bitirilen yedi spor salonunun ortalama olarak 40.519 TL' sına mal olduğu, on iki yıl gibi çok uzun sürede bitirilen dört tanesinin ise, ortalama olarak 466.025 TL' sı toplam maliyete ulaşmış olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, aynı yıllarda yatırım programına alınan aynı tip projelerin 5-12 yıl arasında değişen sürelerde tamamlanmış olduğu, yapım sürelerinin uzamasına bağlı olarak toplam maliyetlerinde 23,3 ile 35 kata kadar varan oranlarda maliyet artışı meydana gelmiş olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, spor salonu yatırımlarının başlangıç yılı olan 1976-1977 yılları arasında dört spor bakanının ve üç genel müdürün görev yapmış olduğu spor teşkilatında, spor salonu yatırımlarının 1/3 oranındaki bir bölümünün spor yönetiminin en üst kademesinde yer alan bu yöneticilerin memleketleri olan il ve ilçelerde gerçekleştirilmiş olması nedeniyle yatırımlar üzerinde aktif bir rol oynamış oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: spor salonu, yatırım projeleri, ekonomi, planlama

ABSTRACT

Investments in sports halls play a significant role in the social investments that planned for the youth of a country. The aim of this research is to determine the compliance of sports halls with sports branches and principles of management and planning with establishing construction process and total cost of 42 Karabük type sports halls projects, which were launched in the Third Five Year Progress Plan period (1973-1977) in our country. This research is a qualitative field study and has been carried out through official documents. The data of the research have been obtained by examining each project, which provide investments in sports halls with considering each year in total 42 Karabük type sports halls. It has been determined that the earliest completed seven sports halls of the investment projects of the sports halls were accomplished in five years and the cost has been averagely calculated as 40,519 TL. In the period of investment programs, it has been determined that four sports halls were completed in the longest period (12 years) and the cost has been estimated as 466.025 TL on average. It has been found out that there was an increase of 23.3 times among the shortest and longest completed groups in these sports halls, while the shortest and the longest completed group had increases of up to 35 times. In addition, sports managers such as the top executives have played an active role in the planning of investments and it has been found out that 1/3 of their investments have been shifted in their own electoral districts and in their hometowns.

Key words: sports hall, investment projects, economy, planning

1. GİRİŞ

Spor insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanan bir geçmişe sahip olup toplumsal yaşantımızın vazgeçilmez bir olgusudur. İnsanlığın varoluşumuzdan bu yana, insanoğlu bilerek ya da bilmeyerek sporun içinde olmuştur (Fişek,1981) Spor, toplumların göz ardı edemeyeceği, kesintiye uğratamayacağı ve vazgeçemeyeceği evrensel, bütünleştirici bir aktivitedir. Sporla iç dinamiğini arttıran ülkeler tarihsel süreç içerisinde dışa açılma ihtiyacı duymuşlardır. Güçlü olmak, başkalarını yenmek üzere benimsenen spor giderek moral değerler kazanarak, uluslararası etkinliklerin düzenlendiği bir noktaya ulaşmıştır (Arslan,2014).

Sanayi devriminden sonra ortaya çıkan gelişmelere bağlı olarak çalışma saatlerindeki azalma tüm Dünya’da serbest zaman kavramının gelişmesi sürecini de beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda, hemen hemen bütün Dünya ülkelerinde farklı oranlarda da olsa spor alanında yapılan yatırımlarla, boş zaman değerlendirme, dinlenme ve eğlenme gibi ihtiyaçlarının yanında eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerinin de verildiği yeni bir döneme geçilmiştir. (Ekenci ve İmamoğlu:1998). Sporun özellikle gelişmiş ülkelerde, bir yaşam biçimine dönüştüğü günümüzde, eş zamanlı olarak, sınırların kalktığı ve küresel bir dünyanın gün ışığına çıktığı bilinmektedir. Halklar ve onların yönetimini üstlenen devletler; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açılardan küreselleşmenin etkisi altında kalmakta ve bir bütünün parçası olmak veya olmamak ayırımında bulunmaktadır (Bilir ve Aykın, 2013). Spor, sanayiinin hızla gelişimi, yoğun kentleşme, serbest zaman artışı gibi temel toplumsal değişmelere bağlı olarak çok daha yeni boyutlar kazanmıştır. Bütün bu gelişmelerin ışığında spor, kişisel ve toplumsal sağlığı geliştirici nitelikleriyle önemli bir hizmet sektörü haline dönüşmüştür (Gündoğdu ve Devocioğlu, 2008).

Ülkemizde de, Dünya konjonktürüne paralel olarak yaşanan bu süreçte devletin spor yönetimine ağırlığını koyması hizmet sektöründe bir ihtiyaç olarak ele alınmış ve ilk olarak 1936 yılında Türk Spor Kurumu kuruluşu gerçekleştirilmiştir. 29 Haziran 1938 tarihinde ise, 3530 sayılı yasayla ‘Beden Terbiyesi Kanunu’ kabul edilerek devletin spor sektöründe hizmet üretmesinin yasal dayanağı oluşturulmuştur (Ekenci ve Seraslan,1997, Sunay,2003,). Ülkemizde, 30.05.1941 tarih ve 4047 sayılı Kanun’la Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü’nün esas birimleri arasında ‘Talim Terbiye ve Tesisler Daire Başkanlığı’nın eklenmiş olması ile spor tesislerinin yapım ve diğer işlemlerinin merkezden yönetilmesi ve ülke genelinde yaygınlaştırılması daha kolay bir hale gelmiştir. 1964-1967 yılları arasında halen yapılmakta olan yatırımları belli bir düzene koymaya çalışan daire artan ihtiyaçlar karşısında şube müdürlüklerine ayrılmış ve kadro sayısı 15’ten 160’a çıkarılmıştır. (Keten,1974). Talim Terbiye ve Tesisler Daire Başkanlığı’nın kuruluş süreci takip eden yıllarda ülkemizde il bazında spor salonu tesisleri yatırımları oldukça hız kazanmış ve 1938-1968 yılları arasında hemen hemen bütün illerde en azından bir spor salonu olması gerektiği anlayışına uygun olarak yatırımların planlanması bu yönde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde il bazında aktif hale getirilmiş bulunan spor salonu sayısı 48 adete ulaşmış, 53.600 kişilik seyirci kapasitesine sahip olan bu spor salonları, o dönemde yapımı devam eden 19 adet spor salonu (43.100 seyirci kapasiteli) ve 11 adet ihalesi yapılmış ancak henüz yapımına başlanılamamış (26.300 seyirci kapasiteli) spor salonları yatırımları izlemiştir (Salman,1992) .

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün kuruluşundan 20 yıl sonra 1959 yılında kabul edilen 7258 sayılı ‘Bahis ve Şans Oyunlarının Düzenlenmesi Hakkında Kanun’ ile Spor Toto teşkilatının kuruluşu gerçekleştirilmiştir (Yavuz,1970). Genel bütçeden sağlanan gelirlere Spor Toto’ dan elde edilen gelirler de eklenince, ülkemizde ilk defa ilçeler bazında salon sporları kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla salon yatırımlarına hız verilmesinin yolu açılmıştır. 1963-1967 yılları arasında Spor Toto’dan elde edilen gelirlerin % 40,3 ile % 58.8 değişen oranlarda spor yatırımlarına ayrılmış olması spor salonu eksikliğimizin giderilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Salman,1992). 1973 yılı itibariyle 65 il’de ve 142 ilçede büyük bir çoğunluğu futbol sporuna yönelik saha ve tesislerin yapımı tamamlanmış ve hizmete alınmıştır. Söz konusu tarihte saha ve tesisi olmayan sadece Tunceli ve Hakkari illerinin kalmış olduğu önümüzdeki yıllarda bu iki ilde de spor tesislerinin yapımının planlanmış olduğu saptanmıştır (Akyol,1973).

1973-77 yılları arasında ülkemizde Spor Toto gelirlerinin önemli bir bölümünün yatırımlara aktarılması nedeniyle her ilde en az bir spor salonu hizmet verir konuma gelmiştir. İl bazında en az bir spor salonunun varlığı, spor salonu yatırımlarının ilçeler bazına kaydırılmaya başlanmasına ve yatırımların bu bölgelerde hız kazanmasının önünü açmıştır. Spor salonu yatırımlarının ilçe bazında yaygınlaştırılmaya başlandığı bu dönem aynı zamanda ilçelerde yaşayan insanımızın salon sporlarıyla ve salon sporları kültürüyle tanışma yıllarının başlangıcı olarak ta nitelendirilebilir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (1973-1979) spor salonu yatırımlarının planlanması ve uygulamaya konulmasının yanı sıra, sporun kitlelere yaygınlaştırılması için kamu ve özel kuruluş katkısının sağlanması, okullarda beden eğitimi ders saatlerinin artırılması, her türlü spor elemanı (antrenör, spor yöneticisi, sağlık uzmanı vb.) yetiştirilmesinin artık bir zorunluluk arz etmesi nedeniyle spor akademilerinin açılması gibi konuların hükümet programlarında yer almış olması sporun alanında topyekûn bir kalkınma isteğinin o dönemdeki göstergeleri olarak ele alınabilir

Bilindiği gibi, spor salonu yatırımları bir ülkenin gençliğine yönelik olarak planlanan sosyal yatırımlar içerisinde önemli yer tutmaktadır. Bir ülkede sporun gelişiminde çok önemli katkısı olan spor salonlarının yapımı, çok amaçlı kullanıma uygunluğu, işletilmesi ve mimarisi, bu tesislerin etkin ve verimli kullanılabilmesi için özel alan bilgisi gerektirmektedir (Gürel ve Akkoç, 2011). Ancak unutulmamalıdır ki, bu tip yatırımların yüksek maliyetlere sahip olması, spor politikaları konusunda verilen kararların hayata geçirilmesinde bütçe politikaları önemli bir yere sahiptir. Sınırlı kaynaklarla spora yapılacak yatırımlar arasında belli bir dengenin kurulması, kamu harcamaları yoluyla bu alandaki yatırımların şekli, içeriği ve büyüklüğünün belirlenmesi sosyo-politik açıdan günümüzde de gittikçe artan bir öneme sahiptir. (Aslan, 2014). Ülkemizde de spor salonu yatırımlarına öncelikle nüfus, ilçenin büyüklüğü ve gelişmişlik düzeyi gibi kriterlere bağlı kalınarak planlanmaya çalışılması, bütçe ve planlama ilkelerine harfiyen uyulması bugün dahi devlet ve spor yönetimi açısından son derece önemli bir konu olarak gözükmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) salon sporları kültürünü ilçeler bazında da yaygınlaştırmak maksadıyla yapımına başlanılan 42 adet Karabük tipi spor salonu projesinin (Tek taraflı 500 kişilik seyirci kapasitesine sahip, tek bir koridor üzerinde 4 soyunma odası, duş ve tuvaletleri olan, çelik konstrüksiyon tipi tavan ve parke zemine vb. özelliklere sahip, 31.80m -18m / 8.56 m saha ölçülerinde yapılan spor salonları) yapım süreçlerini dikkate alarak her bir proje üzerindeki yıllık enflasyon artışının etkisi ve proje maliyetlerine olan yansımalarının tespit etmek olarak belirlenmiştir.

2. MATERYAL VE METOT

Bu araştırma nitel bir alan araştırması olup resmi belge ve dokümanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, Üçüncü Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) ilk defa ilçe bazında yapımına başlanılan Karabük tipi 42 adet spor salonu yatırımlarının her birinin, proje bazında yıllar itibariyle tek tek ele alınarak ödenek aldığı ve almadığı yıllar tespit edilmiştir. Her bir projenin, o yıl içerisindeki ödenek miktarı, alınan ödeneğin kullanım oranları, yapım süreleri boyunca incelenmiş hizmete alındığı yıla kadar geçen yapım süresi içerisinde gerçekleşen resmi enflasyon oranlarından ne düzeyde etkilendiği ve bu etkilenmenin spor salonlarının kamusal toplam maliyetleri üzerindeki yansımının hangi boyutlarda gerçekleşmiş olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem: Bu araştırmanın evreni, 1976 yılında Türkiye genelinde yapımına başlanan Karabük tipi 42 adet spor salonu yatırımlarının tamamı olarak seçilmiştir. Örneklem grubu oluşturulmamış araştırmaya evreni oluşturan grubun tamamı dahil edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu araştırmanın verileri yatırım programında yer alan 42 adet Karabük tipi spor salonunun tek tek ve yıllar itibariyle incelenmesi sonucunda elde edilmiştir. Buna göre, her bir projenin başlangıç tarihi, ödenek aldığı/almadığı yıllar ve toplam yapım süresi ile, ortalama proje maliyetleri ve enflasyon oranının bir önceki yıla göre artış oranı ve yüzdesi Tablo 1.de görülmektedir.

Tablo 1. Karabük tipi spor salonu yatırım projelerinin yapım süresi, ödenek aldığı ve almadığı yıllar, yıllık enflasyon artış oranına bağlı ortalama proje maliyetleri ve bir önceki yıla göre artış oranı yüzdesi

Spor Salonu Yatırımının Gerçekleştirildiği İlçe	Başlangıç ve Bitiş Tarihi	Ödenek Aldığı Yıllar Toplamı	Ödenek Almadığı Yıllar Toplamı	Yapım Süresi	Toplam Proje Maliyeti	Maliyet Artış Oranı Yüzdesi / Ort. Proje Maliyeti TL	TEFİ/TFİ Ortalamasının Bir Önceki Yıllara Göre Artış Oranı Yüzdesi
Ordu-Ünye	1976-1980	5	-	5	20.000	40.519	%47.9
Tokat- Turhal **	1976-1981	5	1	6	33.000		
Tokat-Zile	1976-1981	5	1	6	33.137		
Kastamonu- Tosya	1976-1981	6	-	6	46.000		
Manisa- Turgutlu	1976-1981	4	2	6	47.000		
Van-Erciş	1976-1981	6	-	6	48.900		
Samsun-Bafra	1976-1981	6	-	6	55.597	%92,3	%27.05
Niğde- Aksaray	1976-1982	7	-	7	44.200		
Tekirdağ-Çorlu	1976-1982	6	1	7	48.600		
Adana-Osmaniye**	1976-1982	7	-	7	54.100		
Afyon-Bolvadin	1976-1982	6	1	7	61.310		
Edirne-Uzunköprü	1976-1982	5	2	7	64.200		
İstanbul-Yalova	1976-1982	6	1	7	62.500		
Yozgat-Yerköy	1976-1982	7	-	7	33.637		
Tokat-Erbaa**	1977-1983	6	1	7	75.000		
Kars-Sarıkamış	1977-1983	4	3	7	77.300		
İzmir-Menemen**	1976-1982	7	-	7	104.800		
Kırklareli-Babaeski	1977-1983	7	-	7	118.850		
Adana-Kozan	1977-1983	7	-	7	124.000		
Manisa- Salihli	1977-1983	7	-	7	146.200		
Gümüşhane-Bayburt	1976-1983	7	1	8	41.350	-%13,90	% 30,95
Tokat-Niksar**	1976-1983	5	3	8	50,510		
Edirne-kozan	1976-1983	6	2	8	63.900		
Diyarbakır-Silvan	1976-1983	7	1	8	64.475		
Ankara-Polatlı**	1976-1983	8	-	8	67.535		
Siirt- Batman	1976-1983	7	1	8	79.000		
İzmir-Ödemiş**	1976-1983	7	1	8	103.200	67.132	% 49.35
Kütahya-Tavşanlı	1976-1984	9	-	9	80.050		
Aydın-Söke	1976-1984	6	3	9	92.650		
Samsun-Çarşamba	1977-1985	8	1	9	100.000		
Konya-Ereğli**	1977-1985	8	1	9	115.000		
Bitlis-Tatvan*	1976-1985	7	3	10	78.000		
Konya-Karaman**	1976-1985	6	2	10	90.000		
Konya-Seydişehir**	1976-1985	7	3	10	95.000		
Bursa-M.Kemalpaşa	1977-1986	9	1	10	175.000		
Konya-Akşehir**	1976-1986	8	1	11	140.000		
Kars-Iğdır	1977-1987	11	-	11	200.000	199.000	% 33.50
Ş.Urfa-Viranşehir	1977-1987	10	1	11	257.000		
Amasya-Merzifon	1976-1987	10	2	12	145.000	%134.30	% 71.00
Hatay-Kırıkhan	1977-1988	11	1	12	500.000		
Gaziantep-Nizip	1977-1988	8	4	12	700.000		
Kırklareli-Lüleburgaz	1977-1988	9	3	12	520.000		

* Bu spor salonları bugün için hizmet dışıdır ** 1975-1987 yılları arasında görev yapan spor bakanları ve genel müdürlerin illerinde yapılan spor yatırımlarını göstermektedir

Araştırma kapsamındaki spor salonu yatırım projelerinden en erken bitirilen yedi tanesinin Ordu-Ünye, Tokat- Turhal, Tokat- Zile, Kastamonu- Tosya, Manisa- Turgutlu, Van- Erciş, Samsun- Bafra ilçelerinde yapılmış olduğu saptanmıştır. Aynı tip bu projelerin aynı yılda başlanmış ve aynı yılda bitirilmiş olmalarına rağmen bu spor salonları yatırımları içinde en az toplam maliyete sahip olan

spor salonunun Ordu- Ünye (20.000 TL), en fazla maliyete sahip olanın ise Samsun- Bafra (55.597 TL) olduğu tespit edilmiştir. Yapım süresi beş yıl süren bu yedi spor salonu yatırım projesinin maliyeti ise ortalama olarak 40.519 TL ‘sı olarak saptanmıştır.

Enflasyon oranının önceki yıllara göre ortalama olarak % 47.9 oranında artış gösterdiği toplam proje maliyetlerinin de % 92,3 oranında artış gösterdiği, yapım süresi yedi yıl süren on üç adet spor salonu yatırımının içinde en az toplam maliyete sahip olan spor salonunu projesinin Niğde-Aksaray (44.200 TL), en fazla maliyete sahip olanın ise Manisa-Salihli (146.200 TL) olduğu tespit edilmiştir. Yapım süresi yedi yıl süren on üç adet spor salonu yatırım projesinin ortalama maliyeti ise 77.939 TL ‘sı olarak belirlenmiştir.

Enflasyon oranının önceki yıla göre ortalama olarak % 27.05 oranında artış gösterdiği toplam proje maliyetlerinin de ise önceki yıla göre -% 13,90 oranında düşüşün yaşandığı ve yapım süresi sekiz yılı bulan yedi adet spor salonu yatırımının içinde en az toplam maliyete sahip olan spor salonunu projesinin Gümüşhane-Bayburt (41.350 TL), en fazla maliyete sahip olanın ise İzmir-Ödemiş (103.200 TL) olduğu belirlenmiştir. Yapım süresi sekiz yıl süren yedi adet spor salonu yatırım projesinin ortalama maliyeti ise bir önceki yılda bitirilenlere oranla düşüş göstererek 67.132 TL ‘sı olarak gerçekleşmiş olduğu tespit edilmiştir. Yine bu dönemde tamamlanan Tokat-Niksar Spor salonunun ise üç yıl hiç ödenek almadığı ilginç bir bulgu olarak kaydedilmiştir.

Yapımı dokuz yıl süren ve kalkınma planları arasında ara bir dönem olarak görülen 1984 yılında bitirilen spor salonu projesinin sayısı ise dört olarak tespit edilmiştir. Bir önceki yıla göre ortalama olarak % 30.95 oranında bir enflasyon artışının yaşandığı bu dönemde spor salonu projelerinin toplam maliyetlerinin 80.000 TL’ sı ile 115.000 TL ‘ sı arasında değişen miktarlarda gerçekleşmiş olduğu tespit edilmiştir. Yapımı on yıl gibi oldukça uzun bir süreyi kapsayan dört adet spor salonu projesinin ise bir önceki yıla göre %12,30 ‘ luk bir maliyet artışı ile ortalama olarak 109.500 TL’ sına tamamlanmış olduğu bulunmuştur.

1987 yılı ise, bir önceki yıla oranla % 44.10 oranında bir enflasyon oranı artışının yaşandığı, ancak yapımı on bir yıl süren dört adet spor salonu yatırım projesindeki artışın ise % 81.80 gibi çok yüksek bir oranda gerçekleştiği proje maliyetlerinin de 140.000 ile 257.000 TL ‘ sına ulaştığı bir yıl olmuştur.

Yatırım programına alındığı yıldan itibaren on iki yıl gibi çok uzun bir sürede tamamlanan dört adet spor salonu bulunmaktadır. Bu projeler Amasya- Merzifon, Hatay- Kırıkhan, Gaziantep- Nizip, Hatay- Kırıkhan’ da yapılan spor salonu yatırımlarıdır. Bu yatırımlar içerisinde Amasya- Merzifon Spor salonu 145.000 TL’ lık toplam maliyet ile en düşük maliyette sahip olurken, diğer üç spor salonunun 500.000-700.000 TL arasında değişen miktarlardaki bir maliyetle tamamlanmış olması oldukça ilginç diğer bir bulgu olarak saptanmıştır. En uzun sürede tamamlanabilen bu dört spor salonunun ortalama maliyeti ise 466,25 ‘TL sı olarak belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında içinde yer alan 42 adet Karabük tipi spor salonu yatırımı içerisinde genel olarak en kısa ve en uzun sürede bitirilen spor salonları arasındaki maliyet artışının 23,3 kat olduğu belirlenirken, proje bazında tek tek ele alındığında ise, en kısa ve en uzun sürede bitirilenler spor salonları arasındaki (Ordu- Ünye, Gaziantep- Nizip) bu artışın 35 kata ulaşmış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, tüm yatırım projeleri dikkate alındığında yatırım programında olmasına rağmen 1 yıl boyunca ödenek almayan spor salonu projesinin on altı, iki yıl boyunca hiç ödenek almayan spor salonu projesinin beş, üç yıl ödenek almayan proje sayısının altı ve en uzun sürede tamamlanabilen Gaziantep-Nizip Spor salonunun yapım süresi boyunca dört yıl hiç ödenek tahsis edilmediği belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporun toplumsal olarak yaygınlaşmasının ön koşulu sporun hükümet programlarında yer bulması, yeterli kaynak ayrılması ve spor tesislerinin ülke genelinde sayısının artırılmasıdır. Herhangi bir unsurun eksik olması veya birkaçının olmaması halinde spor ortamının varlığından söz etmek

mümkün değildir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1990). Spor tesisleri içerisinde spor salonları yatırımları bir çok spor branşının yapıldığı alanlar olması özelliğiyle çok özel bir konuma sahiptir.

Sporun yaygınlaştırılmasında spor tesislerinin sayı ve çeşitliliğinin, toplumun spora ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarının belli bir politika çerçevesinde ele alınması gerekmektedir (Karataş, 2011). İşte bu anlayış çerçevesinde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine rastlayan 1976-1977 yılları arasında toplu bir şekilde yapımına başlanan spor salonu yatırımları ile hızlı bir şekilde ilçe bazında salon sporları kültürünün yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında yer alan ve yapım süresi beş yılda tamamlanmış olan Ordu- Ünye spor salonunun toplam maliyeti (20.000 TL) olurken, yine aynı sürede tamamlanan ve en fazla maliyetle hizmete alınan spor salonunun ise Samsun- Bafra spor salonu (55.597 TL) olduğu tespit edilmiştir. Yapım süresi beş yıl süren aynı tip bu iki spor salonu toplam maliyetleri açısından karşılaştırıldığında, toplam maliyetleri arasında 1 birime karşı 2,8 birimlik bir harcamanın yapılmış olduğu belirlenmiştir. Her iki spor salonunun da Karadeniz bölgesinde yer alması, maliyet artışını etkilemesi düşünülen bir çok harcama kaleminin (inşaat malzemelerin birim fiyatı, nakliye, ulaşım, işçilik vb.) pratikte birbirine oldukça yakın olması gerektiğidir. Ancak uygulamanın bu şekilde gerçekleşmemiş olduğu ve maliyet artışının başka nedenlerden kaynaklanmış olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır.

Yapım süresi yedi yıl süren on üç adet spor salonu yatırımının içinde benzer bir durumun varlığından söz edilebilir. Enflasyon oranının önceki yıllara göre ortalama olarak % 47.9 oranında artış gösterdiği, toplam proje maliyetlerinde ise % 92,3 oranında bir artışın olduğu 1982-1983 yıllarında, en az toplam maliyete sahip olan spor salonunu projesinin Niğde-Aksaray (44.200 TL), en fazla maliyete sahip olanın ise Manisa-Salihli (146.200 TL) olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı dönemde bitirilen on üç adet spor salonu yatırım projesinin ise 77.939 TL 'lık bir ortalama maliyetle tamamlanmış olduğu belirlenmiştir. Benzer bir durumun sekiz yıl ve daha uzun sürelerde tamamlanan Tokat- Niksar (50.510 TL) ve İzmir- Ödemiş (103.200 TL), on yılda tamamlanan Bitlis-Tatvan (78.000 TL) ve M. Kemalpaşa (175.000 TL) spor salonları, on iki yılda tamamlanan Amasya-Merzifon Spor Salonu ile aynı yılda bitirilen diğer üç spor salonu Hatay- Kırıkhan (500.000 TL), Gaziantep-Nizip (700.000 TL), Kırklareli-Lüleburgaz (520.000 TL) arasında da gerçekleşmiş olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında yer alan spor salonu yatırımlarının planlama sürecini fazlasıyla aştığı ve bu durumun maliyet artışını tetiklediği, aynı anda birden çok yatırıma başlanılması nedeniyle her bir spor salonu için yeterli ödeneğin tam olarak ayrılamadığı görülmüştür. Tüm spor salonu yatırım projeleri dikkate alındığında, yatırım programına alınmış olmalarına rağmen bir yıl boyunca ödenek almayan spor salonu proje sayısının on altı, iki yıl boyunca hiç ödenek almayan spor salonu projesinin dört, üç yıl ödenek almayan proje sayısının ise altı adet olduğu tespit edilmiştir. En uzun sürede tamamlanabilen Gaziantep-Nizip Spor salonunun on iki yıllık yapım süresi boyunca dört yıl hiç ödenek alamadığı belirlenmiştir. Ödenek alınmayan yılların toplam olarak 48 yıl olduğu göz önüne alındığında bu projelerin yapım süresi esnasında ciddi bir zaman kaybının yaşanmış olduğu tespit edilmiştir. Ödenek kıtlığı sonucunda gerçekleşen bu durum tesisleri yapım süresini olumsuz etkilemesinin yanı sıra tesislerin hizmet üreteceği sürenin kısılmasına yol açmış olduğundan da söz edilebilir. Konuya bu açıdan bakıldığında, devletlerin bir taraftan kamu için faydalı alanlara yatırım yapmak isterken, diğer taraftan yatırımın yükünü ve getirisini (maliyeti-faydası) paranın şimdiki değerine göre hesaplayıp karar vermek zorunda olduğu prensibine sıkı bir şekilde bağlı kalınmadığı anlaşılmıştır. (Karaaslan, 2003). Bunun sebepleri arasında ekonomik kaynakların kıtlığı, diğer alanlardaki yatırımların öncelik kazanması vb. nedenler sayılabilir. Özellikle 1949 yılında kuruluş çalışmaları başlatılan Spor Toto teşkilatının hayata geçirilmesi ve 1965 yılından itibaren Türk sporuna büyük destek sağlaması, sağlanan bu desteğin 1970-1977 yılları arasında çok ciddi bir şekilde azalmış olması bu yatırımların uzun bir dönem içerisinde tamamlanabilmesinin önündeki en büyük etkenlerden birisi olarak görülebilir (Yavuz, 1970, spor.toto.gov.tr). Ayrıca, o yıllarda gerçekleşen yüksek enflasyon oranlarının da yatırımlar üzerinde olumsuz etki yarattığı ve yapım maliyetlerinin

her yıl önemli ölçüde artmasında önemli bir rol oynamış olduğundan söz edilebilir. Nitekim, Özen ve ark (2012) tarafından spor akademisyenleri üzerinde yapılmış olan bir araştırmada günümüzde bile bu sorunun halen çözüme kavuşturulamadığı, spor tesisi yetersizliği sadece devlet okullarında değil diğer kamusal alanlarda da yaşanmakta olduğu, tesisleşme sürecinde yerel yönetimler ile Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın halkın spor yapmasına yönelik projeler hazırlama ve tesisleşme konusunda yetersiz politikalar izlendiği görüşünün ağırlık kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.

İnce (2016)'ye göre siyasiler iktidar mücadelesinde sonuca ulaşmak adına dönemin gerektirdiği her imkânı değerlendirmek, her argümanı kullanmak arzusunda olmuşlardır. Toplumun spora olan ilgisi ile siyasilerin bu ilgiyi kendi çıkarları için kullanarak taraftar toplama çalışmaları ve ayrıca bu uğurda ortaya koydukları çabalar siyasetle sporun iç içe olmasına sebep olmuştur. 1900'lü yılların ikinci yarısından itibaren (PTT, DSİ, Köy Hizmetleri vb.) doğrudan iktidarlar tarafından kurulan kulüplerin yanında (Çaykur Rizespor, TKİ Linyitspor, Batman Petrol Spor, MKE Ankaragücü vb.) bir çok spor kulübü de yine kamu eliyle kurulmuş ya da desteklenmiştir. Bununla birlikte yerel yöneticiler de belediyelerin iştirakiyle belediye spor kulüpleri kurarak sporun içerisinde hep yer almayı amaçlamışlardır. Bu araştırmada da gerek siyasetlerin gerekse üst düzey spor yöneticiliği görevinde bulunan kamu görevlilerinin spor salonu yatırımların planlamasında etkin rol oynayarak yatırımların 1/3'nin kendi seçim bölgesi ve memleketlerinde kaydırmış olmaları, politik tercihlerin ve üst düzey bürokrat olmanın spor salonu yatırımlarının yer tespiti üzerinde avantaj sağlayıcı ve belirleyici bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Tüm bu yıllarda yapılan spor salonlarının tek bir tip proje olarak uygulanmasının Tesisler Daire Başkanlığı'nın iş yükü açısından kolayına gelmiş olduğu açıktır. Ancak bu araştırma kapsamında yer alan 42 adet Karabük tipi spor salonunun yapımına başlanıldığı yıl olan 1976 yılında ülkemizde Hentbol Federasyonu kuruluşu da 22 Şubat 1976 gerçekleştirilmiştir (Salman ve ark, 2017). Salon sporları içerisinde en büyük oyun alanına (40 m x 20 m) gereksinim duyulan hentbol sporunda, Hentbol Federasyonunun yöneticileri ile Tesisler Daire Başkanlığı yetkilileri arasında o dönem için karşılıklı olarak bir koordinasyon sağlanamamıştır. Bunun sonucunda yapımı devam eden spor salonları projeleri üzerinde herhangi bir proje tadilatı yapılmadan aynı ölçülerde (31.80 m x 18 m) yapımına devam edilmiş, hentbol sporuna uygunluğunun dikkate alınmamasının bu spor dalının gelişimine olumsuz yönde katkı sağlayacağı o dönem içinde öngörülememiştir.

KAYNAKLAR

- 1.Arslan, E (2014) : Bütçe politikalarının spor alanında sunulan hizmetler üzerindeki etkisinin incelenmesi ve değerlendirmesi, Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt: 3, Yıl: 3, Sayı: 5 (2014/1)
- 2.Bilir, P,F., Aykın, A.G (2013): Hükümet programları ve spor politikaları, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, 2013, Sayfa 239-254
- 3.Demir, H (2006) : Türk spor teşkilatı (Tarihsel gelişim, kapsam ve bir araştırma), Çizgi Kitapevi,, Mart 2006, sh;16-18
- 4.Ekenci G., İmamoğlu, A. F (1998): Spor işletmeciliği, Gazi Üniversitesi ve Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Teknikokullar, Ankara.
- 5.Ekenci, G., Seraslan, Z (1997): Gelişim aşamaları bakımından Türk spor teşkilatı ve değerlendirmesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi II (1997),3:7 ISSN: 2147-3668,sh, 77-78
- 6.Fişek, K (1981): Dünyada ve Türkiye'de spor yönetimi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara,
- 7.Gündoğdu, C., Devocioğlu, S (2008): Spor hizmetlerinin genel ekonomi çerçevesinde görünümü, Fırat Üniversitesi, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi (DAUM) Cilt: 6, Sayı:2, s.117-124, Şubat, Elâzığ.

- 8.Gürel, E., Akkoç, U (2011): Stadyum; benzerlikler koşutluklar ve iz düşümler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt:4 Sayı: 19, Güz.
- 9.İnce, M (2016): Spor ile siyasetin ilişkisi üzerine bir analiz, sporu siyasete alet etmek, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt 6 Sayı 2, sh.7-9
- 10.Karaaslan, A (2003): Bütçeleme sürecinin rasyonelleştirilmesi, kamu harcamalarında etkinlik sağlama yöntemi olarak fayda-maliyet analizi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayı 8.
- 11.Karataş, Ö., Yücel, A.S., Karademir, T., Karakaya, Y,E (2011): Malatya’da sporu yaygınlaştırılması açısından spor tesislerinin yeterlilik düzeyinin incelenmesi, Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, Hacettepe Journal of Sport Science, 22(49,Sh. 154-163.
- 12.Keten, M (1974): Türkiye’de spor, Ayyıldız Matbaası A.Ş. Ankara,sh.20.
- 13.Salman, M,N(1992): Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’ne ait spor salonu yatırım projelerinin ekonomik açıdan değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul,
- 14.Salman, M,N., Çam, İ., Kale, M., Kocaekşi, S., Çeliksoy, M,A (2017): Hentbolun emelleri, Sayda yayınları, Bursa
- Sunay H (2003): Türk spor politikasına analitik bir bakış, Spormetre, 1(1): 39-42.
15. Özen, G., Koçak, F., Boran. F., Sunay. H., Gedikli. N (2012). Türk spor yönetimindeki mevcut sorunlara ilişkin akademisyenlerin görüşlerinin değerlendirmesi, Spormetre, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi,(4) sh. 107-116.
16. <http://www.sportoto.gov.tr/sayfa/106/tarihce>
17. T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990- 1994) Yayın no: 2174 <http://ekutup.dpt.gov.tr/>
18. Yavuz, N (1970): Spor toto, loto ve diğer müşterek bahisler, Doğu Matbaacılık, Ankara.